

Asia: VN/1227/2024

Hallituksen esitys jatkuvan oppimisen digitaalista palvelukokonaisuutta koskevaksi lainsäädännöksi

Osaamistiedot

Onko ehdotettu laki valtakunnallisesta jatkuvan oppimisen osaamistietovarannosta selkeä? Jos ei, mikä siinä on epäselvää?

Ei lausuttavaa

Onko teillä huomioita osaamistietojen hyödyntämismahdollisuuksista ja reunaehdoista pykälissä 7 ja 8?

Kuten esitysluonnoksessa todetaan, julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (tiedonhallintalaki, 906/2019) 21 §:n 2 momentin mukaan tietoaineistot on säilytysajan päättymisen jälkeen arkistoitava tai tuhottava viipymättä tietoturvallisella tavalla. Pykälän 3 momentti sisältää myös säännöksen siitä, että säilytysaikojen määrittämisen vastuista, arkistoinnista ja arkistotoimen tehtävistä säädetään erikseen. Arkistointia sääntelee yleislakina arkistolaki (831/1994). Lausuttavana olevaa esitysluonnosta valmisteltaessa on arvioitu, että henkilötietojen käsittelystä Osaamispolku-palvelussa sekä niiden luovuttamisesta ja elinkaaresta olisi tarpeen säätää yleislainsäädäntöä täydentäen ja sen osittain syrjäyttäen.

Tietoaineistot ja asiakirjat voidaan arkistoida ainoastaan lailla tai lain nojalla. Arkistoitua tietoa säilytetään ilman aikarajaa tutkimuksen tarpeisiin osana kulttuuriperintöä. Ellei laissa ole toisin säädetty, Kansallisarkisto määrittää arkistotoimen asiantuntijaviranomaisena asiakirjojen arkistollisen arvon arkistolain (831/1994) nojalla antamissaan seulontapäätöksissä. Arvonmääritys on Kansallisarkiston lakisääteinen tehtävä. Kuten ehdotuksessa todetaan, arkistoinnin lähtökohtana on yleensä, että kaikki viranomaisen asiakirjat olisivat arvonmäärityksen kohteena. Luonnoksen ehdotetussa 7 §:n 2 momentissa säädettäisiin kuitenkin, että jatkuvan oppimisen osaamistietovarannon tietoja ei ilman henkilön tai hänen laillisen edustajansa suostumusta saisi anonymisoimatta käyttää tai luovuttaa muihin tarkoituksiin kuin 2 ja 3 §:ssä tarkoitetun palvelun tarjoamiseen yksilöille eikä arkistoida.

Ehdotettu 7 §:n 2 momentti olisi arkistolakiin nähden erityissäännös. Momentissa rajattaisiin arkistointitarkoituksiin käytettäväksi anonymisoimattomista tiedoista vain se tietovarannon osa, jota yksilöt olisivat antaneet suostumuksen hyödyntää arkistointitarkoituksiin. Ehdotetun säännöksen sanamuodon perusteella osaamistietovarannon tietoja voitaisiin kuitenkin anonymisoituna arkistoida myös ilman henkilön tai hänen laillisen edustajansa suostumusta.

Ehdotetut säännökset rajaavat oleellisella tavalla Kansallisarkiston mahdollisuutta päättää arkistoitavista tiedoista. Kansallisarkistolla tulee olla arkistolain perusteella tosiasiallinen mahdollisuus päättää arkistoitavista tiedoista ilman, että arkistoitavaa tietoaineistoa etukäteen rajataan vain suostumuksen sisältäviin tietoihin tai anonymisoituihin tietoihin. Kansallisarkisto katsoo, että nyt valmistelussa olevassa laissa ei tulisi säätää tietojen arkistoinnista, vaan tiedot tulee arkistoida arkistolain nojalla. Kansallisarkisto voi arkistotoimen asiantuntijaviranomaisena tällöin arvioida arkistoitavaa tietokokonaisuutta arvonmäärityksen keinoin. Erityislainsäädännöllä ei tule tehdä rajauksia arkistoinnin (arvonmäärityksen) kohteena oleviin tietoihin.

Arkistominen edellyttää asiakirjoilta ja tietoaineistoilta arkistollista arvoa, joka muodostuu muun muassa tutkimuksen tarpeiden ja yhteiskunnallisen merkityksen kautta. Kansallisarkiston arvonmääritys- ja seurantapolitiikan mukaisesti tietoaineistojen arkistollinen arvo perustuu muun muassa niiden tehtävien yhteiskunnalliseen merkittävyyteen, joiden hoitamisen yhteydessä asiakirjat ja tietoaineistot muodostuvat, toimintaympäristöön (toimijat, ympäristö, infrastruktuuri) kohdistuviin pitkäkestoisiin vaikutuksiin, tietosisällön ainutkertaisuuteen sekä todennäköisiin tuleviin käyttötarpeisiin. Niin tieteellisen kuin muun tutkimuksen näkökulmasta on tärkeää, että arkistoitavat tietoaineistot antavat oikean, totuudenmukaisen ja riittävän kattavan ja edustavan kuvan siltä ajalta, johon ne liittyvät.

Arvonmäärityksessä henkilötietoja punnitaan muun muassa sivistyksellisten oikeuksien, sananvapauden ja yksityiselämän suojan näkökulmasta. Yksityiselämän suojaa tulee arvioida suhteessa muihin perusoikeuksiin, kuten sivistyksellisiin oikeuksiin kuuluvaan tieteen vapauteen. Arkistoituja tietoaineistoja säilytetään ja käytetään sekä nykyisen että tulevan tutkimuksen tarpeisiin ilman aikarajaa eli pysyvästi. Henkilötietojen arvonmäärityksessä tutkimustarpeita ja kulttuuriperintöarvoja arvioidaan suhteessa yksityisyyden suojaan siksi aikavälillä, joka on huomattavasti pidempi kuin rekisteröityjen oikeuksien kesto. Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen erityinen suojelutarve huomioidaan arvonmäärityksen yhteydessä tarkasti, koska niiden oikeudeton käsittely voi aiheuttaa huomattavia riskejä perusoikeuksille ja -vapauksille.

Kansallisarkisto tunnustaa EU:n yleisen tietosuojasetuksen mukaisen tietojen minimoinnin periaatteen merkityksen rekisteröityjen oikeuksille. Arkistoinnin näkökulmasta on kuitenkin tärkeää arkistoitavan tiedon tulevan käytettävyyden ja tutkimuskäytön varmistaminen. Vaikka anonymisointi on omiaan turvaamaan rekisteröidyn oikeutta yksityiselämän suojaan tietyinä ajanjaksona, se voi kuitenkin arkistoinnin ja sen pitkän aikajänteen näkökulmasta heikentää tietoaineistojen informaatioarvoa ja vaarantaa todistusvoimaisuuden, jolloin tietoaineistoja ei voida enää pitää autenttisina, luotettavina, eheinä ja käytettävänä tutkimuksen lähteinä. Lisäksi anonymisointi

kaventaa aineiston käyttömahdollisuuksia ja estää henkilötietojen yhdistämisen muihin tietoihin esimerkiksi tutkimuskäytössä.

Muita huomioita ehdotetusta osaamistietovarantoa koskevasta sääntelystä?

Kansallisarkisto kiinnittää huomiota siihen, että jatkuvan oppimisen osaamistietovarantoon ehdotetaan sääntelyllä yhteisrekisterinpitäjyyttä. Lainsäätäjän tulisi keskitetyistä tietovarannoista säätäessään määritellä myös se taho, joka vastaa kokonaisuudessaan keskitetyn tietovarannon tietojen ylläpidosta ja säilyttämisestä ja mahdollistaa toiminnallaan tietojen keskitetyn arkistoinnin.

Ehdotetussa 4§:n 4 momentissa säädettäisiin, että muista rekisterinpitäjän tehtävistä vastaisi Opetushallitus. Opetushallituksen tehtäviä olisivat erityisesti teknisemmät rekisterinpitäjän tehtävät. Yhteisrekisterinpitäjän muista tehtävistä säädettäessä tulisi säätää myös vastuusta tietojen arkistointiin, kuten Kansalliset tietovarannot ja arkistointi -työryhmän (OKM005:00/2023) loppuraportissa (s. 51) on esitetty: "Kansallisia tietovarantoja koskevassa sääntelyssä tulee selvästi ja tarkkarajaisesti määritellä tietoaineistojen säilyttämisestä ja arkistoon siirtämisestä vastaavat viranomaiset. Mikäli vastuun kohdentaminen tietovarannon ylläpidosta vastaavalle valtion viranomaiselle on toiminnallisesti ja taloudellisesti perusteltua, tulisi vastuun mahdollistava sääntely olla ensisijainen vaihtoehto sääntelytavan valinnassa." Kansallisarkisto katsoo, että tietojen arkistoinnin vastuu tulisi selkeästi määritellä. Arkistoon siirron vastuu kuuluisi luontevasti teknisemmistä rekisterinpitäjän tehtävistä vastaavana tahona Opetushallitukselle.

Ehdotetun lain 3 §:ssä säädettäisiin ohjaajaan liittyvistä tiedoista. Koska ehdotettu säännös ei sisällä ehdotetun 7 §:n kaltaista erityissäännöstä suhteessa arkistolakiin, voitaneen olettaa lainsäätäjän tarkoituksen olevan, että ohjaajiin liittyvät tiedot tulitaisiin arkistoimaan arkistolaissa säädetyllä tavalla. Selkeyden vuoksi tätä voisi kuitenkin olla hyvä ehdotetun 3 §:n perusteluissa tarkentaa.

Koulutustarjonnan tiedot

Onko opinto- ja tutkintorekisterilakiin ehdotettu luku jatkuvan oppimisen koulutustarjonnan tietovarannosta selkeä? Jos ei, mikä siinä on epäselvää?

Ei lausuttavaa

Onko palveluun sisällytettävä, pykälien 22 b ja 22 c mukainen koulutustarjonta tarkoituksenmukainen?

Ei lausuttavaa

Muita huomioita ehdotetusta koulutustarjonnan tietovarantoa koskevasta sääntelystä?

Ei lausuttavaa

Muita huomioita

Muita huomioita hallituksen esityksen luonnoksesta:

Ei lausuttavaa

Happonen Päivi
Kansallisarkisto

Hakala Maiju
Kansallisarkisto